

1989 CESTA K LISTOPADU

Jednání grémia OF (2:19 min.)

Zdroj: Originální videojournal 6, bonusový disk (Desátý den: reportáž ze sametové revoluce)

ANOTACE:

Jednání jednoho z grémií OF. Je zachycena živelná povaha diskuse a malá hierarchizace skupiny.

SPOLEČENSKÉ SOUVISLOSTI:

Občanské fórum se ustavilo ve večerních hodinách 19. 11. 1989 jako zastřešující společenství nezávislých iniciativ. Prohlásilo se zástupcem veřejnosti a postupně si získalo její důvěru a podporu. Tato podpora byla denně manifestována na demonstracích. OF ovšem trpělo neduhy všech revolučních institucí: nevyjasněnou strukturou, problematickou legitimitou, absencí formalizace rozhodovacích procesů. Fungovalo především díky tomu, že bylo z valné části tvořeno lidmi, kteří se znali z disentu. Prakticky postrádalo funkční aparát, který by zajišťoval jeho chod a organizaci. V zájmu operativnosti byly rozhodovací pravomoci delegovány na užší skupiny, které se vydělovaly z celku OF. Mezi tyto operativní skupiny patřila Akční skupina, Krizový štáb a Rozšířený krizový štáb. Jejich složení nebylo stálé. To s sebou neslo kritiku legitimacy rozhodování, neboť mnohdy nebyl čas projednat závěry štábu se širšími orgány OF.

Většinu jednání operativních skupin řídil Radim Palouš. Tématem zachyceného jednání je postoj k návrhu herců, aby na funkci předsedy vlády kandidoval Valtr Komárek. Představují se nám prakticky všechny významné postavy OF (kromě Havla). Diskutují Josef Vavroušek, Petr Pithart, Jiří Dienstbier, Petr Burian, Ladislav Lis, vidíme Michala Kocába, Jiřího Křížana, Jiřího Černého i Václava Klause, vedle Radima Palouše sedí Václav Malý, za ním Ivan Havel, vlevo vpředu Alexandr Vondra. Ukázka zachycuje spontánní, místy až chaotický způsob jednání, kolektivní formulaci a důležitost dvou aktérů: Josefa Vavrouška, který argumentuje, a Petra Pitharta, jenž je vyzván, aby závěr diskuse zformuloval. Závěr je ovšem spíše kolektivním dílem.

METODICKÉ NÁMĚTY:

Problémem každé revoluční instituce je otázka legitimacy. Ačkoli OF vyjadřovalo zájmy veřejnosti, nebylo ustaveno demokraticky, tj. volbou, ale bylo orgánem samozvaným. Rychlost, s jakou se změny děly (v řádu hodin), neumožňovala zastavit jednání a věnovat se ryze procesním problémům a pravidlům. Tato ukázka může posloužit jako východisko k výkladu o proměnlivé povaze OF, kterou lze vykládat jako „dynamickou“ i jako „chaotickou“. Zároveň může uvést diskusi na téma legitimacy, popř. důležitost formalizace procesů (je důležité zachovávat alespoň elementární pravidla, abychom dospěli k nějakému závěru).

Námět 1: Občanské fórum jako revoluční instituce

Krok 1: výklad o Občanském fóru

- založení 19. 11 v Činoherním kruhu z nezávislých iniciativ (Charta 77, Nezávislé mírové sdružení, Hnutí za občanskou svobodu, přítomni také herci, studenti)

- pokus o sjednocení stávajících iniciativ
 - už 21. 11. se vyhláší za zástupce veřejnosti a žádá dialog s mocí
 - chaotický organizační vývoj: Výbor OF plénium/ komise/ akční skupina/ krizový štáb
- Koordinační centrum s vlastní strukturou + místní fóra (podniky, obce)

Krok 2: promítnutí ukázky

- vysvětlení kontextu: jednání akční skupiny o případné kandidatuře ředitele prognostického ústavu Valtra Komárka na předsedu federální vlády
- promítnutí ukázky
- v průběhu možno identifikovat diskutující

Krok 3:

Možné otázky:

1. Jak byste charakterizovali jednání akční skupiny z hlediska formálně procesního (kdybyste ho měli srovnat např. s dnešní schůzí politické strany nebo jednání nějakého zastupitelského sboru)? Jak probíhá hlasování?
2. Kdo vystupuje jako profesionál a kdo jednání spíše zdržuje? Charakterizujte role jednotlivých postav.
3. Dokážete někoho z diskutujících identifikovat?

Krok 4: reflexe a diskus

Modelové odpovědi:

1. Jednání probíhá v neformálním prostředí. Jasnou roli zde má pouze Radim Palouš, je moderátorem a vyvolává řečníky. Jiří Dienstbier zapisuje. Další funkce jsou neformální. Panuje vzrušená nálada, lidé se překřikují, nedostatečně slyší. Hlasování o konečném výsledku jednání je zmatečné, navíc jde spíše o aklamaci. Podobně jako při jiných hlasováních v rámci Občanského fóra se jen odhadem zjišťuje většina (respektive menšina), hlasy se nepočítají. Pro diváka je názor přítomných před hlasováním nejasný, nejsou zřetelné žádné názorové skupiny. Jednání podřízené pravidlům je především přehlednější. Formalizace jednání činí alternativy hlasování čitelnějšími, v naprosté většině případů mluví pouze jeden člověk. Mluvčí často formuluje názory širší skupiny, nejen té své. Proto nemusí mluvit každý účastník. Ani v OF nebylo možné vyslechnout každého, avšak jak je vidět, vedlo to často k frustraci nevyvolaných.
2. Profesionální je projev Josefa Vavrouška. Jde o strukturovanou a srozumitelnou promluvu. Není náhodou, že právě jeho představy o budoucím fungování OF se dodnes zachovaly. Radim Palouš sice ve své moderátorské roli chybí, nicméně požívá jednoznačné autority k jejímu výkonu. Do řízení schůze zasahuje také „zapisovatel“ Jiří Dienstbier, který určuje Petra Pitharta jako mluvčího stanoviska OF. Petr Pithart argumentuje poněkud váhavě, zároveň se však etabluje do role muže s posledním, shrnujícím slovem. Vystoupení herce Petra Buriana je naproti tomu nesouvislé, nesrozumitelné a nenavazuje na zbytek jednání. Velká část osazenstva místnosti vstupuje živelně do jednání, jejich „vyrušování“ však až - na závěrečné skupinové rozhodnutí o formulaci - jednání spíše zdržuje.
3. Viz společenské souvislosti